SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)
2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I6Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G‘aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo‘rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o‘g‘li — yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 6-son (Iyun, 2025). - 547 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umarov Sardor Yakubovich
QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING ASOSIY JIHATLARI 12-16

Atamuratova Dilafruz Rashidovna
XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI” 17-20

Mansurov Ulug‘Bek
XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR 21-24

Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova
XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA’LIM TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI 25-31

Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat
O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOIY, MADANIY VA TA’LIMIY SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA’NAVIY YETUK YOSHLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI 32-38

Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li
QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI 39-42

Quranboyeva Sevinchoy
SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY QURILISHIDA IJTIMOIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA) 43-46

Mamajanov Azizbek
SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA TIZIMIGA TA’SIRI (1950-1990-YILLAR)..... 47-52

Baxritdinov Jasurbek
AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA ARXEOLOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI 53-57

Aliqulov Ramazon
TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND AHOLINING MADANIY, IJTIMOIY, SIYOSIY, IQTISODIY ALOQALARNING O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA) 58-66

Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li
1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI 67-74

Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi
YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIY HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI 75-78

Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li
JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOIY HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI 79-83

Dilfuza Muxammadinovna Nasretdinova
TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI 84-89

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Ollanazarov Bekmurod
INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA 90-100

Umronov Eldorbek Sodirovich
O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI 101-107

Tangirkulov Bekzod
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 108-115

Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li
TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI 116-125

Ergashev Uyg'un Jabborovich
KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI 126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Nosirxo'jayeva Gulnora
AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI 132-136

Panjiyev Suhrob
HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI 137-143

Gadoeva Lobar
IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI . 144-148

Djurayeva Nigora
SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA 149-158

Юлдашев Фаррух Абдурахманович
ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИЯЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ 159-167

Mengliqulov Umid Mamadiyevich
MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI 168-173

To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich
MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR 174-178

Toirov Ilhom
IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR 179-183

Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla
GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR 184-188

Ergashev Ozodbek Baxodurovich
YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI 189-194

Fayziyev Xurshid
VOLTER VA BAG‘RIKENGLIK GENEZISI 195-199

Sattorova Shalola
MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G‘OYALARI 200-203

Taylyakova Feruzaxon Sultanovna
TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI 204-207

Sadullayev Sardor Saydiganiyevich
INSON VA SAN’ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA’LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI 208-215

Vaxobova Dilfuza Roziqovna
ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O‘RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV 216-219

Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich
MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G‘OYALARI 220-224

Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich
INSON E’TIQODIDAGI O‘ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI 225-231

Teshayeva Gulchehra Murodovna
YANGI O‘ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI 232-237

Yusupova Ranoxon
IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI 238-241

Sharipov Abdukhakimjon Ziyoitdinovich
SHARQ VA G‘ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI 242-246

Sultonova Shaxnoza
MUNAVVAR QORI MA’RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI 247-251

Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich
JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA’NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA 252-256

Rajabboy Hasanov
FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA’SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI 257-261

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boynazarov Zokir
TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI 262-274

Yeshboyeva Matluba
MUHAMMAD YUSUF SHE’RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI (“KO‘HNA QUDUQ” DOSTONI MISOLIDA) 275-279

Azizaxon Rasulova
SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI 280-284

Mamadkulova Kamila Abdukhalikovna
THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION"
IN THE WORK OF E.M. REMARQUE 285-290

Naimova Parvina Rustamovna
ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI
VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA
O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI 291-296

Жабборова Муслима Тохировна
ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ
УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ
КЛАССАХ 297-301

Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA
MUAMMOLARI 302-306

Ostonova Ramziya
LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY 307-311

Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa,
Samadova Charos va G'aniyeva Inobat
AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY
O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOYILLARINING QIYOSIY TAHLILI 312-316

Sumbul Muxammedova
XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA
GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI 317-322

Abduqodirova Zebo Qodirovna
XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA 323-331

Murtozayeva Zarina Muxtor qizi
BADIIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING
NAZARIY ASOSLARI 332-335

Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir
AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES 336-343

Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin
COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES
IN TRANSLATION 344-350

Rasulova Nigora Kurbonovna
MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI 351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo
IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA
YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI 357-362

Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon
KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH 363-367

Baymurotov G‘ayrat Panjiyevich
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI 368-376

Esanova Shaxnoza
JINOYATGA TAYYORGARLIK KO‘RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI 377-383

Abduvaliyev Murodillo
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO‘YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI 384-388

Koryog‘diyev Bobur Umidjon o‘g‘li
TASVIRGA BO‘LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI 389-395

Ismaylov Raxat
HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI 396-402

Nabiyev Muhriddin
INSON HUQUQLARI BO‘YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI 403-406

Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur
SHAXS SHA‘NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI 407-412

Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora
VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK 413-418

Begatov Jasurbek Numonjanovich
MEHNATGA OID MUNOSABATLARDA KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI 419-432

Komilov Avazbek Bokijonovich
QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO‘G‘RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO‘YILGAN TALABLAR 433-441

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Gayupova Saodat Xamidovna
INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 442-446

Akimova Jumaxan, Isakova Malika
FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O‘QITISHDA STEAM TA’LIM TIZIMINING AHAMIYATI ... 447-452

Абдуллаева Мавжуда Эргашевна
СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ:
МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ 453-460

Mirkasimova Zilola Alisherovna
MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA 461-464

Xidirova Durdona Muxtorovna
SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 465-469

Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina
YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR 470-479

Elmuratova Zamira
INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH 480-484

Karimova Nilufar Ummatqul qizi
SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS 485-490

Adilov Shodiyor
MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI 491-496

Давыдова Руфина Артуровна
ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА 497-500

Abdurazzaxov Abdurasul
SPORT-SOG'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI 501-506

Ergashev Tolif
O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH 507-515

Gaziev Baxromjon
CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI 516-523

Madaminova Mavjuda Erkinovna
TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 524-529

Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza
FIZIKAVIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI 530-535

Sobirova Saida Otabekovna
KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIY MODELLARI 536-542

Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo
MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIY SAN'AT, ARXITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH 543-546

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 6 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

THE THINKER THAT FASCINATED THE WEST

Tukhtarov Ismatulla Murodovich,
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,

Ergashev Ulugbek Adhamovich, teacher,
Ferghana State Technical University

Abstract. This article analyzes the scientific and creative activities of the great thinker Ahmad Ferghani, the recognitions of national and foreign scientists, and the scientific and philosophical significance of his incomparable scientific heritage, and presents a number of scientific foundations for the great contribution of the scientific research work conducted by Ahmad Ferghani to modern science.

Keywords: Al-Farghani, "Bayt ul-Hikma", "History of Clocks", encyclopedia, astronomy, geography, mathematics, celestial movements, astrolabe.

MAG‘RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR

To‘xtarov Ismatulla Murodovich
falsafa fanlari nomzodi, dotsent,
E-mail: tukhtarov.ismatulla@mail.ru

Ergashev Ulug‘bek Adxamovich,
o‘qituvchi,
Farg‘ona davlat texnika universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada buyuk mutafakkir Ahmad Farg‘oniy ilmiy-ijodiy faoliyatiga doir ma’lumotlar, milliy va xorijiy olimlarning e’tiroflari hamda beqiyos ilmiy merosining ilmiy-falsafiy ahamiyati tahlil etilgan bo‘lib, Ahmad Farg‘oniy tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlarining hozirgi zamon ilm-faniga qo‘shgan ulkan hissasi to‘g‘risidagi bir qator ilmiy asoslar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Al-Farg‘oniy, «Bayt ul-Hikma», «Ssoatlar tarixi», entsiklopediya, astronomiya, geografiya, matematika, samoviy harakatlar, asturlob.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N26

Kirish. O‘zbek xalqi o‘z tarixida butun dunyoga mashhur bo‘lgan olimu-ulamolarning katta sulolasini yetkazib berganligi bilan haqli ravishda faxrlanadi. ular qoldirgan boy ilmiy-ma’naviy merosni avaylab asrash va uni chuqur o‘rganish bugungi avlod oldida turgan muhim vazifalardan biridir. Ana shunday noyob ilmiy meros qoldirgan vatandoshlarimizdan biri Ahmad Farg‘oniy (taxm.797-861yy.) dir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Biroq ilk o‘rta asrlarda juda mashhur bo‘lgan Ma’mun Akademiyasi — «Bayt ul-Hikma»ga rahbarlik qilish darajasigacha erishgan Ahmad Farg‘oniy astronomiya, geografiya, matematika va boshqa fanlarga oid ko‘pgina asarlar yaratgan bo‘lishiga qaramasdan ulardan ba’zilarining qo‘lyozma nusxalarigina bizgacha etib kelgan, xolos. Olimning zamondoshlari muhammad Xorazmiy va Abu Rayhon Beruniy, o‘zining

“Arab adabiyoti tarixi” nomli asari bilan mashhur bo‘lgan nemis bibliograf olimi, tarixchi K.Brokelman kabilarning asarlari hamda davrimizning bir qancha farg‘oniyshunoslik yo‘nalishida yaratilgan manbalarida qayd etilishicha, Farg‘oniy ijodiga oid bo‘lgan va dunyoning Aqsh, Misr, Iroq, Tunis, Marokash, Turkiya, Hindiston, Eron, Angliya, Germaniya, Frantsiya, Rossiya, Niderlandiya, Irlandiya singari davlatlarining kutubxonalarida ko‘z qarichig‘idek avaylab asrab kelinayotgan quyidagi asarlar allomaning ilmiy merosi salohiyati yuksak bo‘lganligi to‘g‘risida guvohlik beradi:

Fanda ko‘p hollarda ana shu nom bilan ataladigan mazkur asar «Javomi’ ilm an-nujum val harakat as-samoviya» nomi bilan ham yuritiladi. Ahmad Farg‘oniyning bu asari lotin tiliga tarjima qilingan va 1669-yilda nashr etilgan. ushbu asar Prinston (Aqsh), Berlin, London, Mashhad, Tehron, Marokash, Oksford, Parij, Sankt-Peterburg, Qohira shaharlaridagi kutubxonalarda saqlanib kelinmoqda. 1175-yilda Xerard Kremon tomonidan lotin tiliga o‘girilgan. mutafakkirning mazkur asari Yevropaning turli mamlakatlarida 1193-, 1533-, 1537-, 1590-, 1910-yillarda chop etilgan. Kichik bir parchasi 1960-yilda rus tilida e’lon kilingan. Ruscha to‘la tarjimasi B.A.Rozenfeld, I.G.Dobrovolskiy va N.D.Sergeyevalar tomonidan amalga oshirilgan bo‘lsa-da, biroq hamon nashr etilmagan.

Asar, shuningdek, “Kitob al-komil al-Farg‘oniy” (“Al-Farg‘oniyning mukammal kitobi”) nomi bilan ham ma’lum bo‘lib, uchta qo‘lyozma nusxasi hozirda berlin kutubxonasida saqlanmoqda. V.Alvordning 1893-yili berlinda nashr etgan, berlindagi qirollik kutubxonasida saqlanayotgan arabcha qo‘lyozmalar katalogida bular haqida to‘liq ma’lumotlar berilgan. ushbu asarning bir nusxasi parijda 1546,5 raqam bilan saqlanmokda.

«Oyning Yer ustida yoki uning ostida bo‘lish paytdagi vaqtlarini o‘rganish haqida risola» asarning bir nusxasi bugungi kunda qohira shahri kutubxonasida saqlanmoqda.

«Yetti iqlim hisobi» asari ona diyorimiz jug‘rofiyasini o‘rganishga bag‘ishlangan ko‘llanma bo‘lib, germaniyaning gota shahrida saqlanmoqda. Ahmad Farg‘oniy bu asarida sharq xalqlarida keng tarqalgan etti iqlim asoslarini atroflicha o‘rganib chiqib, ularning ilmiy o‘lchovlarini batafsil bayon etib bergan.

Ahmad farg‘oniyning ikki nom bilan ataladigan «Yaxshilikka boshlaydigan qo‘llanma” yoki «Astronomiya asboblarida marmarning xizmati haqida kitob»i qo‘lyozmalari hozirda halab (Suriya) va Qohira (Misr) shaharlaridagi kutubxonalarda saqlanmoqda. Bu kitob haqida Ibn al-Kiftiyning arab tilidagi «Tarix al-Hukamo» (Misr, 1908, 188-bet) asarida eslatilgan. Asar qo‘lyozmasi Hindistonning Patna shahri kutubxonasida saqlanmoqda.

Mazkur asarning nomi beruniyning “doiradagi xordalarni undagi siniq chiziqlar yordamida aniqlash kitobi”da eslatib o‘tilgan.

Ko‘rinib turibdiki, Ahmad Farg‘oniyning bizgacha yetib kelgan ilmiy merosini hajman juda katta deyish qiyin. biroq bir tarixiy haqiqat ravshanki, har qanday ilmiy merosning qadri va qimmati hamisha uning hajmi bilan emas, balki taraqqiyotga daxldor muammolarning yechimi uchun xizmat qilishga qaratilgan mazmun va mohiyati bilan o‘lchangan. Ana shu ma’noda Ahmad Farg‘oniyning kichik ilmiy merosi beqiyos ahamiyatga molikdir.

Biroq shu o‘rinda alohida qayd etish lozimki, sobiq ittifoq davrida Ahmad Farg‘oniyning fan tarixidagi xizmatlari adolatsiz ravishda etarlicha yoritilmay kelindi, hatto ataylab tilga olinmaslik uchun harakat qilindi va pirovardida allomaning kamsitilishi hollariga yo‘l qo‘yildi. Hattoki, u dunyoning eng buyuk astronomlaridan biri bo‘lganligiga qaramasdan o‘sha davrdagi astronomiya darsliklarida ham nomi deyarli tilga olinmagan. Bularning barchasi kamlik

qilganidek, bugungi kunda internet sahifalariga joylashtirilgan vikipediya elektron lug‘atida esa buyuk vatandoshimizni “O‘rta asrlardagi ulkan fors mutafakkirlaridan biri”(один из крупнейших средневековых персидских ученых) deb ta’riflanganligi, juda ajablanarlidir [6]. Vaholanki, Ahmad Farg‘oniyning shajarasi hech qachon eronlik forslar bilan mutlaqo bog‘liq bo‘lmagan va zardushtiylarga borib taqalganligi tarixdan ma’lum. Otasi muhammad esa ilk bor zardushtiylikdan voz kechib, islomni qabul qilganligi haqidagi taxminlar mavjud.

Taassufki, bu xildagi adolatsizlik hatto astronomiya tarixiga bag‘ishlangan Yu.G.Perelning «Koinot haqida tasavvur taraqqiyoti» (Moskva, 1958), V.P. Pipunirovning «Soatlar tarixi» (Moskva, 1982), sobiq ittifoq tuzumi davrida nashr etilgan “O‘zbek sovet entsiklopediyasi” (1-tom. Toshkent, 1971.“Astronomiya” maqolasi) kitoblarida ham uchraydi.

Holbuki, fransuz ma’rifatparvar mutafakkirlari D.Didro va J.D.Alamberlar tomonidan yaratilgan mashhur “qomus, yoki fanlar, san’at va hunarlarning to‘liq lug‘ati” nomi bilan tarixda chuqur iz qoldirgan qomusda Ahmad Farg‘oniy to‘g‘risida kattagina maqola berilgan edi[2].

Aslida esa Ahmad Farg‘oniy asarlari hozirga qadar dunyo olimlari tomonidan yuqori baholanib kelingan va katta qiziqish bilan mutolaa qilinganligi to‘g‘risida juda ma’lumotlar ko‘p. Jumladan, X asrda yashab ijod etgan etgan eronlik geograf Abu Ali Ahmad ibn Umar ibn Rusta, marokashda tug‘ilib Eronda ta’lim olgan va Misrda vafot etgan Abdulvohid al-Marokashiy (1185—1250) kabi olimlar o‘z ilmiy izlanishlarida farg‘oniy asarlaridan keng foydalanganliklarini e’tirof etadilar.

Ahmad Farg‘oniy asarlari jahon fani va amaliyoti taraqqiyotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Bu mubolag‘a emas. Xususan, Ahmad Farg‘oniyning kitoblari XII asrdan Ispaniya, Italiyada bir necha marta lotin tiliga tarjima qilingan va ko‘plab nusxalarda ko‘chirilib universitetlarda darslik sifatida foydalanilgan. jumladan, uning “Samoviy harakat va yulduzlar fanining majmuasi haqida kitob”i XII asrda ikki marta lotin tiliga, XIII asrda esa boshqa Yevropa tillariga tarjima qilingan. o‘sha davrda ushbu kitob Yevropa universitetlarida asosiy qo‘llanmalardan biri sifatida keng foydalanilgan. Astronomiyaga oid bilimlarning o‘ziga xos qomusi bo‘lgan bu asarda kuzatuv asboblari va quyosh soatlari ham tasvirlangan bo‘lib, uning 1493-yili Ferrari(Italiya)da nashr qilingan lotincha tarjimasi eng dastlabki bosma kitoblardan hisoblanadi.

Natijalar va muhokama. Ushbu asarda osmon va yulduzlar, yulduzlarning harakati va yulduzlar turkumlari to‘g‘risida umumiy ma’lumotlar berilgan. Golland arabshunosi va matematigi Yakob Golius 1669-yilda Amsterdamda mazkur kitobni arab va lotin tilidagi matnlari bilan nashr ettirib, Alfraganus nomini butun dunyoga yoyish uchun katta hissa ko‘shdi.

Vaholanki, dunyo astronomlarining bir necha avlodi, hech bir mubolag‘asiz, Ahmad Farg‘oniy asarlarini o‘qib yetuk olim bo‘lishdi. Tarixdan ma’lumki, Yevropaning yirik olimlari Ahmad Farg‘oniyning asarlari asosida ma’ruzalar o‘qiganlar. Xususan, mashhur astronom va matematik Regiomontan (1436-1476 yillar) 1464-yili Paduyada (Italiya) Ahmad Farg‘oniyning hayoti va astronomik tadqiqotlari haqida leksiyalar o‘qigan.

Ayniqsa, mashhur italyan adibi, uyg‘onish davrining buyuk mutafakkiri va shoiri Dante Aligeri (1265-1321) ijodida Ahmad Farg‘oniy asarlarining ta’siri katta bo‘lganligini keng jamoatchilik yaxshi biladi. Italyan uyg‘onish davrining bu mashhur shoiri o‘zining “Ilohiy komediya”sida Ahmad Farg‘oniyning ilmiy-falsafiy qarashlarini katta ehtiros bilan tarannum etgan va uni jahonning buyuk daholari qatoriga qo‘ygan edi. Shoir o‘zining “Bazm” asarida Ahmad Farg‘oniyning “samoviy harakat va yulduzlar fanining majmuasi haqida kitob”

kitobidagi ilmiy tadqiqot natijalaridan iqtiboslar keltirgan. bundan ham muhimrog‘i, Dante Ahmad Farg‘oniy ma’lumotlarini boshqa astronomlarnikiga qaraganda to‘g‘riroq ekanligini alohida ta’kidlagan. Chunonchi, “Bazm” asarida Dante tomonidan keltirilgan Yer bilan zuhro o‘rtasidagi eng qisqa masofa Yer radiusining 167 barobariga tengligi to‘g‘risidagi raqamlar Ahmad Farg‘oniy hisoblaridagi raqam bilan bir xil.

Farg‘oniy bobomiz nomini, hattoki, Shiller(1759-1805)ning “Vallenshteyn”asarida ham uchratamiz. bularning barchasi, ma’lum ma’noda, Ahmad Farg‘oniy sharq mamlakatlaridan ko‘ra g‘arbda — Yevropada ko‘proq shuhrat qozongan, deyishimiz uchun etarlicha asos bo‘la oladi.

Ahmad Farg‘oniy o‘z asarlarida birinchi bo‘lib aniq geografik xaritalar tuzishga yo‘l ochib berdi. Xristofor Kolumb 1442-yilda “santa mariya” nomli kema etakchiligida uchta kemada dunyo okeanlari osha sayohatga otlangan chog‘ida arab dengizchilarining xaritalaridan foydalanganligini alohida e’tirof etgan. Bu borada Sankt-Peterburglik olim I.Yu.Krachkovskiyning “Ilk geografik asarlardan oldingi arablar geografiyasi” («Geografiya u arabov do pervix geograficheskix proizvedeniy»), “Grachyov maktabi geograflari” («Geografi grachevskoy shkoli) deb nomlangan va boshqa yirik maqolalarida Ahmad Farg‘oniy ijodini ilmiy asosda tahlil qilishga oid qimmatli ma’lumotlar mavjud. shuningdek, uning shogirdlari T.Shumovskiy, Yu.Yushkevich, B.A.Rozenfeld, M.Salye, I.Dobrovolskiy, N.Sergeyevalar ham bu sohada bir qator ilmiy maqolalar yozishgan[3]. ulardagi ma’lumotlarga ko‘ra, bir portugal dengizchisi qo‘lida arab olimlari tuzgan xaritalar saqlanib qolgan, keyinchalik uning qiziga genuyalik Xristofor Kolumb uylanib, o‘sha xaritalarni meros tariqasida mulk etib qabul qilgan. Kolumb aynan shu xaritalarga asosan ekspeditsiya uyushtirish uchun harakat qilgan va boshqalardan buni sir tutgan. undagi hisoblardan unumli foydalangan Xristofor Kolumb: “Yer meridianlarining bir darajasi miqdori haqidagi Ahmad Farg‘oniy hisoblarining to‘g‘riligiga to‘la ishonch hosil qildim”, — degan dastxat yozib qoldirgan [1;190].

Bundan tashqari Ispaniyaning Kolumbiya kutubxonasida mashhur sayyohning noyob bir dastxati mavjud bo‘lib, unda kolumb o‘z sayohatlari va tadqiqotlarida Ahmad Farg‘oniyning ilmiy merosiga tayanib ish ko‘rganligini ham ko‘rsatib o‘tgan. Xristofor Kolumb o‘zining Amerika qit’asiga sayohati chog‘ida Ahmad Farg‘oniyning Yerning aylana va shar shaklda ekanligi to‘g‘risidagi fikrlarini asos qilib olgan holda yo‘lga otlangan. Biroq shunga qaramasdan u Osiyogacha bo‘lgan masofani qisqartirish maqsadida 7091 futdan iborat arab milyasi o‘rniga 4856 futdan iborat rim milyasidan iborat masofa o‘lchovi birligidan foydalanganligi bois Yer aylanasiga baho berishda xatolikka yo‘l qo‘ygan.

Mamlakatimiz olimlaridan esa Ahmad Farg‘oniy hayoti va ilmiy-ijodiy faoliyatini o‘rganishda T.Qori-Niyoziy, H.Hasanov, A.Ahmedov, M.M.Xayrullayev va boshqalarning ilmiy ishlarida alloma asarlari tilga olinib, uning dunyo ilm-faniga buyuk hissa qo‘shganligi qayta-qayta ta’kidlab o‘tilganligini ta’kidlashimiz mumkin. A.Nosirov va X.Hikmatullayevlarning «Ahmad Farg‘oniy» (Toshkent, «Fan», 1966), O.Bo‘riyevning “Al-Farg‘oniy va uning ilmiy merosi” (T.; “O‘zbekiston”. 1998), A.Qayumovning «Ahmad al-Farg‘oniy» (Toshkent, «Cho‘lpon» nashriyoti,1998) risolalari olim haqidagi yurtimizda chop qilingan ilk asarlar bo‘lgan edi[4]. Bu boradagi kemtikni to‘ldirish maqsadida keyingi yillarda biz ham muayyan darajadagi urinishni amalga oshirdik[5].

Xulosa. Ammo kezi kelganda shuni ham alohida ta’kidlash joizki, bu borada haligacha na xorijda, na bizda o‘rta asrchilik sharoitida o‘zining buyuk ilmiy ishlari bilan butun dunyoga

mashhur bo‘lgan va o‘ziga xos uyg‘onish davrini boshlab bergan Ahmad Farg‘oniy to‘g‘risida yirik tadqiqot ishlari amalga oshirilib, olimning ilmiy salohiyati batafsil yoritilgan asarlar yozilgani yo‘q. Olim asarlari qo‘lyozmalarining o‘zimizda yo‘qligi, balki barchasi dunyoning turli davlatlaridagi kitob javonlarida saqlanib kelinayotganligi sababli birortasi na rus, na o‘zbek tiliga to‘liq tarjima qilinib, chop etilmagan. boshqacha qilib aytganda, bizningcha, “bugun mamlakatimiz ilmiy jamoatchiligi oldida Ahmad Farg‘oniy timsolida antik dunyo madaniyati va ilmu-fanining chuqur bilimdoni, sharqu g‘arbda katta ijobiy fikr va tasavvur uyg‘ota olgan, O‘rta asrlar o‘rta Osiyosi uyg‘onish davriga asos solgan va Yevropa renessansi uchun zamin yaratgan donishmand qiyofasini yaratish vazifasi turibdi”[5;58]. Bu esa, o‘ylaymizki, mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan mustaqil O‘zbekiston taraqqiyotini yanada tezlashtirish, uning dunyoga yuz tutishi va jahon hamjamiyatidan o‘zining munosib o‘rnini egallashi, yurtimizning boy ilmi va ma’naviy merosidan butun jahon ahlini voqif qilish maqsadida amalga oshirayotgan davlat va jamiyat boshqaruvi borasidagi bunyodkorlik sa’y-harakatlari bilan to‘liq hamohangdir.

YUNESKO Xalqaro tashkilotining tashabbusi va O‘zbekiston Respublikasi xukumati qarori bilan 1998-yilning oktyabr oyida buyuk vatandoshimiz Ahmad Farg‘oniy tavalludining 1200 yillik yubileyining mamlakatimizda va butun jahonda keng nishonlanishi esa ulug‘ olimning ilmiy merosi barhayotligidan dalolat beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Каримов И. Аҳмад ал-Фарғоний ҳайкалининг очилишига бағишланган маросимда сўзланган нутқ. – Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамиз. Т.:”Ўзбекистон”, 1999.
2. Дидро Д., Аламбер Ж.Д. Энциклопедия, или Толковый словарь наук, исскуств и ремёсел. 1751.
3. Розенфельд Б.А., Добровольский И.Г., Сергеева Н.Д. Об астрономических трактатах аль-Фаргани. – Историко-астрономические исследования. М., 1972; Розенфельд Б.А., Сергеева Н.Д. Стереографическая проекция. М.: Наука, 1973; Сергеева Н.Д., Карпова Л.М. Стереографик проекция ҳақида асосий теореманинг ал-Фарғоний исботи. - Вопросы истории естествознания и техники, 1972, №40.
4. Носиров А., Ҳикматуллаев Х. Аҳмад Фарғоний. Тошкент, «Фан», 1966; Бўриев О. Ал-Фарғоний ва унинг илмий мероси.Т.; “Ўзбекистон”. 1998; Қаюмов А. Аҳмад ал-Фарғоний.Тошкент, «Чўлпон» нашриёти,1998.
5. Аъзамов А.А., Тожиев Р.Ж., Тўхтаров И.М. Аҳмад Фарғоний: ҳаёти ва ижоди. Тошкент, “Доно” нашриёти, 2020.
6. https://wikipedia.org/

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).